

Hugo Buysens

Kunst en cultuur na corona: nabeschouwing van een café Masereel

Dit stuk werd geschreven naar aanleiding van ons digitaal discussie-initiatief café Masereel binnen het kader van #beternacorona. Eind mei gingen Frederik Sioen (Kunstenoverleg Gent) en Franky Devos (Kunstencentrum Vooruit) een gesprek aan over de toekomst van het middenveld in het post-corona tijdperk. De culturele sector zal nog lang te lijden hebben onder de pandemie, terwijl het juist de sector is die ons samenbrengt, ons een spiegel voorhoudt en laat reflecteren. Denk hem weg en je weet wat je mist. Toch is de wereld van de kunst en cultuur erg verscheiden, ook naar rang en stand, zodat haar belangen niet altijd parallel verlopen.

Een lockdown zonder perspectief

Voor gesubsidieerde kunstencentra zoals *Vooruit* was het vlug duidelijk. Omdat slechts de helft van het budget uit subsidies komt, was men net zoals in andere bedrijven verplicht om zoveel mogelijk medewerkers op technische werkloosheid te plaatsen. Tegelijkertijd werden alle bestaande contracten uitbetaald. De helft van de verkochte tickets moest niet terugbetaald worden en dat werd in een solidariteitsfonds voor artiesten gestort. Op het eerste gezicht lijken de meubelen zo gered en heeft het centrum gewoon naar best vermogen de pauzeknop ingedrukt. Het is een van de grote spelers, een gesubsidieerd monument, ze zullen het wel overleven, zo denkt men vlug. Een echte heropstart dit jaar zit er waarschijnlijk niet in. De grote zaal of het café terug laten draaien zal nog een geruime tijd onmogelijk zijn, zodat ook de toekomst van de tientallen medewerkers in technische werkloosheid onzeker is. Zo dreigt veel onmisbare *knowhow* verloren te gaan. Een verlenging van technische werkloosheid in zijn huidige vorm is daarom absoluut nodig. Voor andere kunstencentra is de situatie dikwijls nog moeilijker, omdat de eigen inkomsten een nog groter deel van het budget vormen.

Indien de situatie voor de gesubsidieerde centra al niet rooskleurig is, voor veel artiesten en freelancers is de toestand gewoonweg rampzalig. Zonder zomer-optredens hebben artiesten, opererend in een branche die reeds voor corona weinig financiële marge kende, gewoon geen inkomen meer dit jaar. Beginnende artiesten doen er gemakkelijk enkele jaren over om opgenomen te worden in het kunstenaarsstatuut, en zelfs dan blijft het voor velen een financiële strijd om het hoofd boven water te houden. In afwachting van dit statuut knopen artiesten de eindjes aan elkaar door allerhande bijklusjes. Voor hen die net afgestudeerd zijn, is de financiële situatie dikwijls niet eens het grootste probleem. Ze beseften ten volle de risico's toen ze aan hun studie begonnen; hun engagement haalde de bovenhand. Maar nu heerst het algemene gevoel van totale onzekerheid en ontreddering. Immers, wat staat de sector te wachten de volgende jaren?

Een uiterst fragiele sector

Een vraag die gesteld kan worden is of de sector niet zelf medeschuld draagt voor de alomtegenwoordigheid van de precariteit van dit beroep, en of de onderlinge solidariteit niet aan de lage kant was geweest? Er is inderdaad veel veranderd op enkele decennia tijd. Als vakbondsmilitant in deze sector kon ik er niet naast kijken. Toen de preciaire statuten onder druk van de economische crisis halverwege de jaren 1970 ingevoerd werden, was dit voor veel aankomend talent juist de kans om aan de bak te komen in de creatieve sector. De VRT maakte er tientallen jaar dankbaar gebruik van. De toon was gezet, en VTM deed niet onder. Personeelscategorieën werden tegen elkaar uitgespeeld, de macht van de vakbonden was de facto uitgehold. Tegelijkertijd werden bij de theaters voor de creatieve functies geen contracten van onbepaalde duur meer afgesloten. In die jaren werden alle culturele spelers ook verplicht om zelf inkomsten te zoeken bij private

partners. Kortom, de politiek heeft haar uiterste best gedaan om er een 'economische' sector zoals alle andere van te maken. Ondertussen betalen we BTW op subsidies en eigen inkomsten. Als de culturele sector nu keer op keer zijn maatschappelijk nut in de verf wil zetten, door zijn 'economisch gewicht' tegenover het percentage van het Vlaamse budget te plaatsen, dan wringt er toch iets bij mij. Mensen zoals Devos willen ook niet terugkeren naar het oude idee van kunstenaars in vaste dienst door de overheid. Het artistieke veld wil niet betutteld worden. Valabel argument, maar toch valt de Vlaamse oplossing niet te prefereren boven deze bij onze noorderburen. In Nederland bedisselt de overheid alles van bovenaf; in Vlaanderen is het van onderaf, met andere woorden “trek jouw plan”. In Nederland zijn de zalen halfleeg, in Vlaanderen propvol. Het Nederlandse systeem daarom “aanbodgericht” noemen, en het Vlaamse “vraaggericht”, verhindert elke verdere politieke discussie, en versterkt ongewild de “economische” argumenten van rechts. En we zijn benieuwd wat ACOD-cultuur hiervan denkt. Bovendien kunnen we het feit niet negeren dat het publiek reeds mag tevreden zijn wanneer er meer dan twee acteurs op de planken staan.

Een confrontatie in het verschieft ...

Devos onderstreept dat onze cultuursector bruist van creativiteit en passie, maar de middelen zijn altijd reeds schaars geweest, en dit zal helaas zo blijven. De budgetten zijn al jaren bevroren, de subsidies dalen elk jaar, en elke indexsprong is een *bottleneck*. De Vlaamse overheid bekijkt cultuur altijd als een “afdankertje”, wat in schril contrast staat met onze buurlanden. Angela Merkel sprak onlangs vier minuten op de nationale televisie over het belang van kunst en cultuur. In Frankrijk heeft men het over “*La Culture*”. In Vlaanderen daarentegen bestaat er zelfs geen minister van cultuur, want die portefeuille zit bij minister-president Jambon. Een eigen vakminister, die de belangen van de sector kan verdedigen, die kan zorgen voor een beetje politiek evenwicht, is er dus niet. Beide sprekers waren het er wel over eens dat Jambon zich de laatste tijd laat omringen door bekwame(re) aanspreekbare krachten. We zullen zien, denken we. Toch is Devos bang voor meer en meer politieke druk op de 'kerninstellingen' zoals *Vooruit*, en zo onrechtstreeks ook op al de artiesten die leven bij de gratie van die culturele instellingen. De tunnelvisie van de N-VA de laatste paar jaar over cultuur en onderwijs spreken voor zichzelf.

Sioen benadrukte dat kunst internationaal moet zijn, wat geen evidentie is binnen de dominante tunnelvisie. Wat hier maatschappelijk relevant is, is het meestal ook in het buitenland en omgekeerd. Culturele uitwisseling is dus noodzakelijk, en moet gesteund worden. Maar culturele uitwisseling is iets anders dan kunst als 'exportproduct'. Ook hier zijn de nu algemeen gangbare termen en argumenten niet ongevaarlijk, ze worden teveel op ondoordachte manier gereproduceerd. Op de vraag wat de sector van plan is als er opnieuw besparingen op de agenda staan, is het antwoord unaniem, “eerst protesteren”. De pandemie leert dat er een brede solidariteit bestaat in de maatschappij, ook voor de kunsten, wat een nieuw en hoopvol gegeven is.

Ondertussen onderzoekt de sector hoe ze “samen” de komende maanden kunnen overbruggen: de wijken intrekken, met buitentribunes of in de kiosken van de parken, lokaal of in een aangepaste gemeenschappelijke publieke ruimte, enz. Maar dit is verre van een volwaardig alternatief, het is geen – hoe noemt men dat – geen bruikbaar “verdienmodel”. Dat geldt ook voor de virtuele optredens. En het contact met het publiek blijkt toch zeer noodzakelijk te zijn om te komen tot een collectieve beleving van kunst.

U kan alle afleveringen van Café Masereel herbekijken op ons Youtube-kanaal. U kan dit terugvinden met de zoekterm “Masereelfonds”. Vergeet niet u te abonneren op ons kanaal, het café is nog steeds lopende!

Cafe
MASEREEL